

изба, домишко, халупа; хата бывает турлучная или плетневая, камышовая, мазанка, битая, земляная и лимпачная, бревенчатая, из дикого камня. | Хата (вят.) – горница, комната. | Твер. – изба, зимовка, скотная изба во дворе для дойных коров и телят. | Ряз. – клеть. | Хатина (ниж.-срг.) – хоромина, сенница, сарай, пелевня. Хатное тепло, избяное, комнатное. Своя хатка – родная matka. Чем хата богата, тем рада. Улица-то прямая, да хата кривая. Моя хата с краю, я ничего не знаю!» [СД-4, с. 543].

У розділі «Пьянство» знаходимо таке прислів'я: «Корчма невысока, да дорожка весела». У Даля знаходимо: «КОРЧМА ((ж.)

от корец. ковш) южн.-зап. кабак, питейный дом, но не откупной, а вольной продажи; заезжий и постоялый двор, где держат напитки [СД-2; с. 171].

Висновок. Доведено існування українізмів у «Пословицах и поговорках русского народа» В. Даля. Паремії-українізми російської мови слугують розширенню її стилістичного ресурсу, дають змогу точніше вербалізувати емоційно-експресивні, а також оцінні смисли. Слід зауважити, що їхня приналежність до української лінгвокультури не нейтралізується, а носії російської мови її відчують, як відчують і специфіку омовлення української ментальності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Даль В.И. Пословицы и поговорки русского народа. Москва : Эксмо-Пресс, 2000. С. 11, 14.
2. Галицько-руські народні приповідки : у 3 т / зібрав, упорядкував і пояснив Іван Франко. Львів : ВЦ ЛНУ ім. І. Франка, 2006. 2-е вид. Т. 1. 818 с. ; Т. 2. 813 с. ; Т. 3. 699 с.
3. Даль В.И. Толковый словарь живого великорусского языка : в 4 т. Москва, 1978–1980. Т. 1. 44 с. ; Т. 2. 184 с. ; Т. 3. 148 с. ; 171 с. ; 358 с. ; 543 с.
4. Загнітко А. Словник сучасної лінгвістики : поняття і терміни : в 4 томах. Донецьк : ДонНУ, 2012. Т. 3. 25 с.
5. Словник української мови : в 11 т. / ред. кол. І.К. Білодід (голова) та ін. Київ : Наук. дук, 1970–1980. Т. 3. 591 с., Т. 6. 41 с.

УДК 811.161.2'243

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2021.18.13>

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ГРУПОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

FORMATION OF GROUP COMMUNICATION SKILLS IN UKRAINIAN AS A FOREIGN LANGUAGE CLASSES IN DISTANCE LEARNING

Онисенко С.В.,

orcid.org/0000-0002-5209-0306

кандидат філологічних наук,

асистент кафедри мовної підготовки

Навчально-наукового центру «Інститут біології та медицини»

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

В умовах зростання доступності знань та в обставинах дистанційного навчання змінюється сприйняття ролей викладачів і студентів закладу вищої освіти. З одного боку, зростає роль самомотивації здобувача освіти, з другого – є ризик не отримати необхідні знання в повному обсязі. Для студентів, які вивчають іноземну мову, зокрема українську як іноземну, важливим є живе спілкування не лише безпосередньо з викладачем, а й усередині студентської групи. Під час дистанційних занять не завжди вдається організувати комунікацію студентів між собою. З огляду на це проблема, висвітлена статті, – це потреба групової комунікації в умовах, коли студент не має можливості вільно спілкуватися, а навчається дистанційно чи самостійно. Сьогодні багато дослідників аналізує позитивні й негативні сторони дистанційного навчання. Серед його недоліків науковці відзначають нестачу вербального спілкування здобувачів освіти всередині групи. Також дослідники наголошують на необхідності проблемно-ситуативної чи ситуативно-тематичної організації навчального процесу з метою поліпшення комунікативних здібностей студентів. Водночас автори сучасних підручників з української мови для іноземців усвідомлюють важливість формування саме групових навичок комунікації і враховують це, укладаючи навчальний матеріал і створюючи практичні

завдання. Досвід онлайн-викладання української мови як іноземної засвідчив, що ефективними і продуктивними є програми на зразок Zoom чи Google Meet, у яких викладач здійснює живе спілкування зі студентами, а також можна організувати комунікацію учасників між собою. Отже, пошук і підбір таких вправ і практичних завдань, які були б ефективними в умовах дистанційного навчання й водночас слугували б для розвитку навичок групової комунікації, – важливе завдання викладача української мови як іноземної. Серед таких завдань – запитання, побудовані на відповідях попереднього студента, таблиці-конструктори речень і таблиці-тренажери за умови, що студенти використовують створені речення для спілкування між собою, а також завдання з елементами гри, спрямовані на розвиток комунікативних навичок.

Ключові слова: українська мова, групова комунікація, дистанційне навчання, комунікативна компетентність.

In the conditions of increasing availability of knowledge and in the circumstances of distance learning, the perception of the role of a teacher and a student of a higher education institution is changing. On the one hand, the role of self-motivation of the learner is growing, on the other – the risk of not obtaining the necessary knowledge in full. For students studying a foreign language, in particular Ukrainian as a foreign language, live communication within the student group is highly important. During distance learning it is not always possible to organize communication between students. Therefore, the problem highlighted in this article is the need for group communication in an environment where the student does not have the opportunity to communicate freely, but learns remotely or independently. Today, many researchers analyze the pros and cons of distance learning. Among its shortcomings, researchers note the lack of verbal communication between students within the group. Researchers also emphasize the need for problem-situational or situational-thematic organization of the educational process in order to improve students' communication skills. At the same time, the authors of modern textbooks on the Ukrainian language for foreigners are aware of the importance of forming group communication skills and take this into account when compiling educational material and creating practical tasks. The experience of online teaching Ukrainian as a foreign language has shown that such programs as Zoom or Google Meet are more effective and productive than others. Thus, teacher of Ukrainian as a foreign language are to search for such exercises and practical tasks that would be effective in distance learning and at the same time serve to develop group communication skills. Among such tasks are questions based on the answers of the previous student; tables – sentence constructors and simulator tables, provided that students use the created sentences to communicate with each other; tasks with elements of the game aimed at developing communication skills.

Key words: Ukrainian language, group communication, distance learning, communicative competence.

Постановка проблеми. В умовах доступності будь-якої, зокрема й навчальної, професійної, інформації, а також в обставинах змішаного й дистанційного навчання змінюється ракурс сприйняття ролі викладача і студента закладу вищої освіти. Поступово викладач перестає бути джерелом професійних знань і перетворюється на експерта, який оцінює рівень знань здобувача освіти й гарантує роботодавцю, що випускник/випускниця засвоїли належний обсяг знань і володіють необхідними навичками і компетентностями. Сьогодні практично будь-кому, хто має доступ до мережі Інтернет, доступні професійні та навчальні курси, курси саморозвитку тощо. Такі відкриті ресурси електронного навчання, як Prometheus [1], Coursera [2], пропонують ефективні й часто безкоштовні онлайн-курси з різноманітних дисциплін, зокрема й з вивчення мов. І в цьому плані інтернет-джерела давно кинули виклик класичній університетській освіті, пропонуючи швидкість, доступність, економічність своїх курсів і платформ. З одного боку, зростає роль самомотивації здобувача освіти, його вміння визначитися з тим, що йому потрібно, знайти потрібну інформацію, освоїти її, отримати потрібні знання. З другого боку, збільшується ризик того, що пошукувач кидає розпочате навчання, не дійшовши до кінця курсу, адже, на відміну від навчання в університетській аудиторії в колі одногрупників зі схожою метою та мотивацією, відвідувач віртуаль-

них курсів залишається сам на сам з викликами отримання освіти. Особливо комунікація важлива для тих, хто вивчає іноземну мову. Ми зосереджуємося на потребі групової комунікації в умовах, коли студент не має можливості вільно спілкуватися, а навчається дистанційно чи самостійно. Отже, **проблема**, висвітлена у статті, безпосередньо пов'язана з практичними аспектами набуття навичок групової комунікації під час вивчення іноземної мови в умовах, з одного боку, зростання ролі цифрових та Інтернет-ресурсів і технологій у процесі здобуття вищої освіти, а з другого боку, змішаного й дистанційного навчання, яке стало актуальною вимогою сьогодення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання групової комунікації відображене в публікаціях таких дослідників, як О. Долгопол [3], І. Мазайкіна зі співавторами [4], Г. Шелест [5] та ін. Так, Г. Шелест аргументує необхідність ситуативно-тематичної організації навчального процесу, тобто розігрування на заняттях життєвих ситуацій, завдяки чому студенти вчаться комунікувати один з одним на задану тему [5, с. 54]. І. Мазайкіна стверджує: «Потенціал дистанційного навчання може бути найбільш ефективним під час обговорення, інтенсивної розумової активності та групової діяльності» [4, с. 4]. О. Долгопол наголошує: «Комунікативні компетенції формуються під час виконання завдань на побудову різних висловлювань, в основі яких

лежить ситуативний прийом» [3, с. 46]. Слід також зазначити, що укладачі найсучасніших підручників з української мови для іноземних здобувачів освіти усвідомлюють важливість формування саме групових навичок комунікації і враховують це в підборі навчального матеріалу та створенні практичних завдань. У таких виданнях, як «Яблуко: підручник з української мови як іноземної» (2015 р., авторка Мар'яна Бурак) [6], КРОК-1 (українська мова як іноземна) (2014 р., авторки Олеся Палінська й Оксана Туркевич) [7], в інтерактивному підручнику з української мови «Подорожі UA» (авторки Алла Недашківська та Олена Сиваченко) [8], вправи передбачають залучення до процесу спілкування двох і більше комунікантів, спостерігається акцентування на творчих завданнях, спрямованих на розвиток уміння говорити, будувати діалог, відповідати на різнотипні запитання тощо. Дослідники закономірно розглядають методи формування навичок групової комунікації в межах комунікативного підходу до викладання української мови як іноземної. Серед таких праць – публікації Т. Бесараб [9], Т. Богданової [10], В. Вдовіна [11], І. Грищенко [12], І. Станкевич, Л. Струтинської [13], Л. Шеремети [14] та ін. Зокрема, Т. Бесараб у цьому контексті говорить про проблемно-комунікативну ситуацію як успішну стратегію навчання студентів, які опановують нову мову [9]. В. Вдовін стверджує, що з урахуванням комунікативного підходу основними видами діяльності студентів на занятті слід вважати парну (діалог) і групову (полілог) роботу [11]. Т. Богданова слушно зазначає, що комунікативний підхід орієнтований на вивчення мови через спілкування [10]. Особливості викладання української мови як іноземної в умовах онлайн-навчання також стали предметом аналізу українських науковців. Зокрема, цю тему досліджують Л. Фоміна та О. Самолисова [15], М. Янкова [16], І. Зозуля [17] та ін.

Постановка завдання. Мета роботи – визначити форми й види практичних завдань на заняттях з української мови як іноземної, які б найефективніше сприяли формуванню навичок групової комунікації в умовах дистанційного навчання студентів.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні дистанційні форми навчання ввійшли в повсякденну діяльність як закладів вищої освіти, так і її здобувачів. Незважаючи на те, що нині триває кампанія з вакцинації від COVID-19 і світова спільнота сподівається, що найгірші етапи пандемії залишилися позаду, очевидним видається той факт, що дистанційне навчання, як і віддалена робота,

збори та зустрічі у форматі онлайн тощо, залишаться з нами назавжди, продемонструвавши свої переваги.

Відповідно до українського законодавства дистанційне навчання – це індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається переважно за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчального процесу у спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій [18]. Якщо говорити про навчання в закладі вищої освіти, то багато предметів студенти опановують, спираючись на мультимедіопрезентації, відео- та аудіозаписи лекцій, семінарів, вебінарів тощо. Частину дисциплін ефективно і продуктивно вивчати на базі Інтернет-платформ, на які завантажуються розроблені викладачами курси відповідно до навчальних програм. Існує чимало програм, у яких зручно здійснювати контроль знань і за посередництва яких в умовах дистанційного навчання виставляються екзаменаційні, семестрові, річні бали тощо. Водночас багато викладачів надає перевагу програмам, у яких можливе спілкування зі студентами в режимі реального часу з можливістю відеоконунікації (Zoom – програма для організації відеоконференцій, Google Meet – сервіс відеотелефонного зв'язку). Для викладачів української мови як іноземної такі форми спілкування зі студентами довели свої переваги, адже вони дають змогу не лише перевірити знання, які студенти отримали, самостійно виконуючи завдання, а й спілкуватися з ними безпосередньо. Водночас сучасні дослідники акцентують увагу на негативних сторонах віддаленого навчання. Наприклад, М. Янкова, говорячи про вивчення української мови як іноземної, відзначає відсутність або нестачу вербальної комунікації серед істотних недоліків сучасного дистанційного навчання: «Для формування практичних умінь, фонетичних і комунікативних навичок необхідна робота безпосередньо з викладачем в аудиторії. Комп'ютерне моделювання не здатне замінити живе спілкування з викладачем» [16]. Таким чином, якщо в Zoom чи Google Meet викладач має можливість комунікувати зі студентами, то один з одним здобувачі освіти майже не спілкуються. Хоч би там як, маючи начебто ілюзію віртуального класу, кожен зі студентів працює практично ізольовано, сам на сам з екраном, на якому він бачить викладача й одногрупни-

ків, але з якими, як часто виявляється, залишається не знайомим до кінця семестру чи навіть навчального року. Нам не раз доводилося знайомитися зі студентами-іноземцями онлайн і чути від них скарги, що вони не знайомі між собою. На нашу думку, такі особливості негативно відображаються на навчальному процесі, зокрема на вивченні української мови як іноземної, а також на формуванні комунікаційних навичок. Саме спілкування студентів між собою активізує вміння ставити і відповідати на запитання, уміння вести діалог, здатність осмислювати й аналізувати почуте тощо. Це стосується всіх рівнів вивчення мови. У такому контексті дуже влучно зазначає І. Мазайкіна: «У навчальній діяльності співпраця з учасниками групи є важливим моментом розуміння понять. У студентів, які брали участь у груповій роботі, рефлексивні здібності формуються значно ефективніше, ніж у студентів, які освоювали матеріал самостійно або тільки в ході загального обговорення. Студенти відстоюють власну точку зору і вивчають можливі варіанти інтерпретації інформації. Студенти вчать виокремлювати проблему, планувати шляхи її можливого вирішення і безпосередньо вирішувати її» [4].

Спілкування, ведення діалогу – одна із засадничих компетентностей у процесі вивчення української мови як іноземної. Формування таких навичок відбувається у межах комунікативного підходу до вивчення іноземної мови, який передбачає максимальне занурення студента в мовний процес та акцент на розмовних завданнях. І. Станкевич слушно стверджує: «Комунікативна методика припускає максимальне занурення студента в мовний процес, що досягається завдяки мінімізації апеляції до рідної мови. Основна мета цієї методики – навчити студента спочатку вільно говорити мовою, а потім і думати нею. Місце механічно відтворюваних вправ займають ігрові ситуації, робота з партнером, завдання на пошук помилок, порівняння та зіставлення, які задіюють не лише пам'ять, але і логіку, вміння мислити аналітично та образно. Весь комплекс прийомів допомагає створити мовне середовище, в якому студенти повинні функціонувати – читати, спілкуватися, брати участь у рольових іграх, висловлювати свої думки, робити висновки» [13, с. 98]. Отже, пошук і застосування таких форм, вправ і практичних завдань, які були б ефективними в умовах дистанційного навчання, – важливе завдання викладача української мови як іноземної. Треба зазначити, що спонукання студентів до діалогу

несе в собі й деяке психологічне підґрунтя, адже воно сприяє виходу студента з віртуальної ізоляції, допомагає налаштуватися на позитивний лад, знімає напругу.

Серед найпростіших способів залучення студента до комунікації – обговорення заданих тем у парах, відпрацювання запитань – відповідей, заучування формул увічливості, а також запитання, які ставить безпосередньо викладач. Це можуть бути як довільні запитання відповідно до матеріалу, що вивчається (*У тебе є сім'я? У тебе є старший брат? Як його звать? Де він працює? Як часто ти читаєш?* тощо), так і запитання до прочитаного тексту. Однак аудиторія значно поживається, а концентрація реципієнтів сягає вищого й продуктивнішого рівня, коли доповідача просять відповісти на запитання, які викладач формує на основі відповідей попереднього студента. Наприклад, цей прийом доречно застосувати в межах вивчення форми минулого часу дієслова «бути» та місцевого відмінка:

Викладач: *Де ти був учора ввечері?*

Студент А: *Учора ввечері я був у кафе.*

Викладач: *Де ти був учора вранці?*

Студент А: *Учора вранці я був у гуртожитку.*

Викладач: *Де ти був учора вдень?*

Студент А: *Учора вдень я був у магазині.*

Викладач (звертаючись до студента Б): *Де студент А був учора ввечері, вранці?* І так далі.

Подібні вправи тренують студентів слухати одне одного, звертати увагу на деталі, пов'язувати наступне висловлювання з попереднім тощо.

Простими в застосуванні, але ефективними й водночас такими, що сприяють поживленню інтересу віртуальної аудиторії до того, про що йдеться, є вправи на зразок конструкторів-тренажерів, на основі яких студенти повинні скласти речення чи запитання, спираючись на надані складові частини. Такий конструктор-таблицю наведено, зокрема, в інтерактивному підручнику «Подорожі UA» [19]:

Що ти	часто	робиш	на вихідних?
			у вільний час?
	іноді	не робиш	щодня?
			увечері?
	ніколи		вранці?
			вдень?
		вночі?	

Такі вправи значно активізують рефлексивні здібності студентів, змушують їх концентруватися на особі, до якої він/вона звертається, продумувати запитання, уважно слухати відповідь, щоб мати змогу продовжувати діалог. Водночас бага-

торазові повторення частин речення гарантують їх запам'ятовування.

На основі таких таблиць можна створити багато подібних конструкторів, кожен з яких працюватиме на вивчення/закріплення тих чи тих моделей речення, запитальних слів, числівників частотності, особових форм дієслова тощо. Нижче подається приклад такої таблиці.

Як часто	ти	читаєш? гуляєш у парку? катаєшся на велосипеді?
	твій друг/ твоя подруга	готує смачну їжу? п'є каву? їсть свіжі овочі та фрукти?

Важливо, щоб студенти самі проявляли ініціативу. Доречно дати їм вибір того, кому саме з однокласників ставити наступне запитання, у якій послідовності вони відповідатимуть тощо. Сьогодні, на жаль, усе частіше доводиться докласти зусиль, щоб активізувати увагу аудиторії здобувачів освіти, підвищити їх мотивацію, у той чи інший спосіб заохотити до співпраці. Епізоди групової комунікації якнайкраще сприяють поживленню студентської активності, надають учасникам упевненості в їхній здатності комунікувати. Така комунікація призводить до зростання мотивації студентів до навчання й поліпшення рівня засвоєння ними навчального матеріалу.

Практика спілкування на заняттях з української мови як іноземної набуває якіснішого рівня завдяки застосуванню ігрових вправ і прийомів. Звісно, в обставинах дистанційного навчання доводиться вибірково підходити до ігрових практик, адже не всі вони можуть бути використані в умовах фізичної неприсутності студентів у єдиному приміщенні. Однак є чимало завдань, побудованих з використанням ігрових елементів, які можуть бути застосовані під час віддаленого навчання. Такі завдання стають навіть ефективнішими, адже вони тією чи іншою мірою нівелюють відчуття відокремленості від групи і сприяють ближчому знайомству студентів між собою та з викладачем. Як наголошує О. Долгопол, завдання інтерактивного характеру вже довели свою корисність на практиці. Зокрема, дослідниця пояснює ефективність таких ділових ігор: гри-імітації (відновлює повний процес спілкування), гри-тренінгу (моделює певну мовленнєву поведінку відповідно до наявних уявлень і знань), гри-дослідження (моделюється певний процес, якому немає відповідників у реальному житті). Взаємодія учасників може бути різною. Це може бути суперництво, співпраця, змагання

[3, с. 46]. Наприклад, під час вивчення прикметників доречно вдатися до практики вгадування задуманого слова. За умовами гри один з учасників загадує слово й має описати його, використовуючи прикметники, що вивчаються (колір, розмір, форма, смак тощо), не називаючи сам предмет, тоді як решта учасників угадують, про що йдеться. Азарт і прагнення відгадати або перемогти працюють на покращення комунікативних навичок, а багаторазові повторення слів і мовленнєвих конструкцій, що вивчаються, сприяють закріпленню вивченого. Нижче наведемо приклад мовленнєвої гри.

Учасники: *Це овоч?*

Гравець, який загадує слово: *Ні, це не овоч.*

Учасники: *Це фрукт?*

Гравець, який загадує слово: *Так, це фрукт.*

Учасники: *Він великий?*

Гравець, який загадує слово: *Ні, він не великий.*

Учасники: *Він жовтий?*

Гравець, який загадує слово: *Так, він жовтий.*

Учасники: *Він солодкий?*

Гравець, який загадує слово: *Ні, він не солодкий.*

Учасники: *Це лимон?*

Гравець, який загадує слово: *Так, це лимон!*

Висновки. Отже, сьогодні повсюдність і доступність як навчальної, так і професійної інформації кидає виклик засадам класичного академічного навчання. Водночас як викладачі, так і здобувачі освіти змушені пристосовуватися до нових форм взаємодії в умовах змішаного й дистанційного навчання. За таких обставин зменшується обсяг групової комунікації на заняттях з вивчення української мови як іноземної, що негативно впливає на рівень і якість засвоєних знань. Таким чином, необхідно шукати шляхи формування у студентів навичок групового спілкування та заохочувати аудиторію до міжособистісної взаємодії у віртуальному класі. Спілкуючись з однокласниками як під час роботи в парах, так і в групах, студенти вчаться не лише висловлювати свою думку, а й змінювати її під аргументованим впливом співрозмовника. Серед практичних завдань, які демонструють свою ефективність і доступність в умовах віддаленого навчання, доречно виділити такі: запитання викладача до студента, побудовані на відповідях попереднього доповідача; застосування таблиць-конструкторів речень за умови, що студенти використовують створені фрази для спілкування між собою; ігрові завдання або вправи з елементами гри, спрямовані на розвиток комунікативних нави-

чок. Групова комунікація на заняттях з української мови як іноземної позитивно впливає на розвиток комунікативної компетентності й комунікативної культури студентів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Prometheus. URL: <https://prometheus.org.ua/>
2. Coursera. URL: <https://www.coursera.org/>
3. Долгопол О.О. Формування комунікативної компетентності в іноземних студентів, які навчаються за спеціальністю «Архітектура». *Інноваційні ініціативи організації навчання іноземних здобувачів вищої освіти : тези доповідей Міжнар. наук.-практ.и конф. (Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова)*. Харків, 2020. С. 45–47.
4. Мазайкіна І., Мікаєлян В., Кондратюк А. Групові форми комунікації у системі дистанційного навчання іноземних мов у ЗВО. URL: <https://dSPACE.vntu.edu.ua/>
5. Шелест Г.Ю. Вивчення української мови як іноземної: проблеми, нові методики, перспективи. *Закарпатські філологічні студії*. Ужгород, 2018. Вип. 3, Т. 1. С. 51–55.
6. Бурак Мар'яна. Яблуко : підручник з української мови як іноземної (базовий рівень). Вид. 2-ге, випр. Львів : Видавництво УКУ, 2017. 268 с.
7. Палінська О., Туркевич О. КРОК-1 (рівень А1-А2). Українська мова як іноземна : книга для студента. 2-ге вид., випр. і доп. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2014. 104 с.
8. Подорожі.юа. URL: <https://podorozhiua.com>
9. Бесараб Т.П. Переваги комунікативного підходу при вивченні іноземних мов у ВНЗ. URL: https://dSPACE.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/12315/1/Besarab_315-317.pdf
10. Богданова Т.Г. Комунікативний підхід у викладанні англійської мови студентам-іноземцям. *Молодий вчений*. 2016. № 9. С. 212–215. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2016_9_48
11. Вдовін В.В. Комунікативний підхід як оптимальний засіб вивчення іноземної мови у ВНЗ. URL: http://vlp.com.ua/files/07_36.pdf
12. Грищенко І.В. Комунікативні акценти навчання української мови як іноземної. *Науковий вісник ДДПУ імені І. Франка. Серія «Філологічні науки. Мовознавство»*. 2018. № 10. С. 26–28.
13. Станкевич І.Є., Струтинська Л.В. Переваги і недоліки комунікативного методу у викладанні іноземної мови студентам ВНЗ. *Якість економічного розвитку: Глобальні та локальні аспекти : матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (24–25 травня 2012 р., Шеремета Л.П. Комунікативний підхід при вивченні української мови як іноземної. Інноваційні ініціативи організації навчання іноземних здобувачів вищої освіти : тези доповідей Міжнар. наук.-практ. конф. (Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова)*. Харків, 2020. С. 157–159.
14. Фоміна Л.В., Самолисова О.В. Ефективні інструменти онлайн-викладання української мови як іноземної у медичному виші. *Інноваційні ініціативи організації навчання іноземних здобувачів вищої освіти : тези доповідей Міжнар. наук.-практ. конф. (Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова)*. Харків, 2020. С. 149–151.
15. Янкова М.А. Особливості застосування дистанційного навчання у викладанні української мови як іноземної. URL: <http://kmp.fl.kpi.ua/uk/node/42>
16. Зозуля І.Є. Особливості дистанційного навчання української мови як іноземної. *Мовна освіта в сучасних ЗВО: тенденції, виклики, перспективи : Збірник тез Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (Біла Церква, 6–7 березня 2020 р.)*. Біла Церква, 2020. С. 61–64.
17. Про затвердження Положення про дистанційне навчання : Наказ Міністерства освіти і науки України № 466 від 25.04.2013 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13#Text>
18. Подорожі.юа. Зустріч 5.1. URL: <https://podorozhiua.com/wp-content/uploads/2018/09/Trip-5-Student-in-class-materials.pdf>